

Katalonski arhitekta Antoni Gaudí, rođen u jednom selu u blizini Taragona, ime je koje pripada historiji moderne arhitekture, ali još više znači u historiji onog stila koji je nazvan »modern stil«, ili Secesija. Secesija je vladala tokom takozvane »bel epok«, a trijumfovala je na prelomu vjekova, te se još zove »stil kraja vjeka«, ili »stil 1900. godine«.

Posljednjih godina Secesija kao da vaskrsava, posebno u grafici »andergraunda« i u psihodeličkom slikarstvu. Opet cvjetaju one čudne pejotl biljke, one lijane se prepliću; valovita linija želi da kontestira pravu liniju moderne arhitekture i urbanizma. U arhitekturi Antonija Gaudija sve bješe valovito. Citave fasade su se talasale.

Pojavile su se brojne knjige o »stilu 1900. godine«.

Cijela ova godina u pariskom Muzeju primjenjenih umjetnosti posvećena je Secesiji; a do kraja septembra biće izloženo djelo Antonija Gaudija.

Secesija, umjetnost kraja XIX vijeka, kao da postaje i stil kraja XX vijeka.

Salvador Dali možda je više nego iko drugi učinio da Secesija vaskrsne. Kad je dolazio u Pariz, rušili su ulaze u metro, gvozdene lijane Secesije. On se pobunio među prvima. Ta pobuna u ime Secesije trajala je sve do njenog drugog života. Ali i u slikarstvu Dalijevom Antonijo Gaudí imao je jedan od presudnih uticaja. Ako je u Gaudijevoj arhitekturi kamen valovit i zgrade kao da su meke, i u Dalijevom slikarstvu sve će biti meko, pa i satovi, telefoni i sav onaj dalijevski rekvizitarium. Mekim formama Gaudí je iz Dalijevog slikarstva izbrisao tragove krutog kubizma. Oboje, i Dali i Gaudí, Katalonci su, koji su radili u slavu Katalonije.

Najčudesnije zgrade Gaudí je podigao u Barceloni. Posljednje njegovo djelo, nezavršeno, bilo je katedrala *Sagrada familia*, Sveta porodica. Šesnaest posljednjih godina posvetio je barcelonskoj katedrali. Živio je za nju, u njoj. Sve je davao za tu katedralu. Čak su ga vidali i kako prosi, sa šeširov u ruci, ne bi li okončao to svoje posljednje delo. Ali, djelo je ostalo nezavršeno. Fascinantni tornjevi se uzdižu, ali nijesu završene bočne fasade.

Jedan tramvaj je naleteo na arhitektu, koji je već izgledao kao pustinjač, bez prebijene pare u džepu.

Zahvaljujući Gaudiju, nadživio Secesije je moguće i u arhitekturi, koja je suviše kruta, pravolinijska i »kubistička« i kojoj je gaudijevska inspiracija nužna.

Ali, modernoj arhitekturi potreban je i jedan Salvador Dali.

»ZELENA KNJIZICA«

Crvena knjizica Mao Ce Tungovih misli, bez koje se danas ne može zamisliti jedan Kinez, u posljednje vrijeme doživljava neobične izdavačke reakcije širom svijeta.

Tako se pojavila Zelena knjizica, koja direktno odgovara na Maove misli i treba da »urodi plodom«, te da suzbije maizam u Evropi i u svijetu.

Knjizica ima svega sto stranica i sadrži citate filozofa i pisaca različitih vremena, od Ovidija do Viktora Igoa i od Bude do Napoleona.

Iza Zelene knjizice stoji neka tajanstvena »Svjetska organizacija«, neko »tajno društvo«, koje sebe naziva »Zelenom silom«, »jer je zeleno boja nade« i izražava suprotstavljanje crvenoj boji Maove knjizice. Autor ove knjizice zove se Dor Lunshof i bio je jedan od urednika nedeljnog magazina, *Elseviers*, veoma uglednog u Holandiji, ali su Lunshofa izjurili iz uprave, jer su uočili da isuviše naginje političkoj desnici. Prvo izdanje Zelene knjizice pojavilo se još burne 1968. godine, dakle u jeku maostičkih i trockističkih pobuna širom Evrope. Od tada su izašla mnoga druga izdanja i knji-

zica je prevedena na više svjetskih jezika, te je vrlo teško doprijeti do Lunshofa, koji je, ipak, najvidljiviji i najaktivniji eksponent »Zelene sile«.

Inače, u susretima s novinarima Lunshof meditira o »propasti Zapada i o svim njenim opasnostima: crnim, žutim, dugokosim, bijelim, lijevim, maostičkim i trockističkim.

Zelena knjizica uvijek se izdaje vrlo luksuzno, štampana na najljepšem papiru, a šalje se besplatno na razne adrese širom svijeta, u hiljadama primjeraka. Ko je, dakle, uložio na stotine miliona dinara da bi se po svijetu distribuira to dijelo čiji je predgovor dosta humoristički intoniran?

Zna se da je djelo štampano u izdavačkoj kući Van Boekhoven Bosch u Utrehtu, u Holandiji, koja izdaje dokumente jedne velike elektronske industrije, jednu dvomjesečnu reviju, NATO-a i jedan nedjeljni magazin, *Accent*. Kako izgleda, izdavačka kuća je vlasništvo američke finansijske grupe Bilderberg. Tako se, konačno, dolazi do gospodina Van den Berch Van Heemsteda, komercijalnog direktora izdavačke kuće. Naravno, i do njega je teško doprijeti, a kada vam to ipak uspije i pokažete mu Zelenu knjizicu, on jednostavno odbija da da ikakav komentar. No comment! Ima i jedan izgovor: u njegovoj kući može svako objaviti ko uredno plaća fakture.

Detektiv-novinar, koji krene u potragu za misterioznom »Zelenom silom«, biće upućen na »gospodina X«. To je jedna bizarna ličnost koja se bacila u područje političke ezoterije i koja sada obitava. Naći će se u Noordwijjku, kupalištu koje su sada sasvim napustili turisti i tek se može susresti neki magnat koji se povukao u tišinu i samocu. Tu se nalazi »Kovčeg«, ili »Ararat«, jedna ogromna vila s brojnim depandansima i s krovom nevjerovatno zelenim, jedne čisto zelene boje koja se ističe na sivoj pozadini okolnih zdanja. Riječ »Kovčeg« i riječ »Ararat« upućuju na biblijskog Noja, koji se sa svojom lađom i menažerijom zvjerinja spasio za vrijeme prvog potopa. Ezoteristi širom svijeta slute jednu drugu katalizmu, pa su tako nastale mnoge vile, »kovčezi«, kakva je i ona u blizini Pariza u kojoj obitava slavni ezoterista Lanco del Vasta. U ovoj vili, u ovom holandskom kupalištu, konačno se susreće »gospodin X«, slavni magnat piva, moguće siva eminenција »Zelene sile«. To je gospodin Hajneken.

Ali ovaj gospodin Hajneman ne želi da razgovara o Zelenoj knjizici, već o pivu. »Zelenu knjizicu« je čitao, i to je sve.

»Zelena sila«, koja objavljuje i besplatno dijeli »zelene knjizice«, ostaje, dakle, jedna mala misterija.

Politika je nedavno prenijela vijest o tome kako je Društvo za širenje hrišćanske istine objavilo »žutu knjizicu« Hristovih misli i parabola.

»Opus Dei«, takođe misteriozna organizacija, koja je u Španiji uzela vlast Falangi iz ruke, »koju zovu bijelom masonerijom« i sada je rasprostranjena u šezdeset osam zemalja svijeta, izdaje u brojnim izdanjima knjizicu misli svog osnivača Hose Maria Eskrive de Balagera. Ta knjizica je najčešće plava.

I tako, poslije »crvene knjizice« Mao Ce Tunga, svijetom se širi čitav spektar raznobojnih knjizica misli i citata, sve da bi se neutralizovala Maova misao. Ili da bi se jedno učenje učinilo pristupačnim mentalitetu jednog vremena.

MOC SEDME SILE

»Sedma sila«, štampa, kao da više nije zadovoljna svojim mjestom — sedmim u poretku sila. Možda bi htjela da bude — prva sila. Ni s televizijom moć štampe nije iščezla. Slike još nijesu sasvim zamijenile riječ koja ima magično dejstvo.

Novinarstvo je oblast skoro magijskog dejstva na čovjeka. Veliki novinari, kao

braća Olsop u Americi, prvorazredni su »plastičari ljudske misli«. Oni mijese ljudsku misao kao najplastičniju plastiku, stvarajući javno mnjenje. Ponegdje su novinari žrtve autoritativne države, negdje su »država u državi«. Poznat je slučaj s objavljivanjem »supertajnih dokumenata Pentagona« u *Njujork Tajmsu*. Ovaj veliki list došao je u sukob s jednom velikom državom, čije interese više nije branio, čije tajne više nije poštovao, kao ni zakone. Kao autentična »država u državi«, *Njujork Tajms* je imao svoje interese, svoje tajne i zakone. Skoro istovremeno, američka desničarska štampa, suprotno *Njujork Tajmsu*, objavljivala je ista ta dokumenta, drukčije montirana i u drukčijem kontekstu. Nad istim dokumentima stvarao se utisak o postojanju više istina. U Njemačkoj je magazin *Kvik*, kao da je to moda, objavio — tajne dokumente o razgovorima o Berlinu.

Tako je velika štampa proizvela u posljednje vrijeme velike skandale i velike državne brige. Njena autonomija postaje opasna. Države kao da nijesu više ni zakonima sposobne da zauzdu »sedmu silu«. Kao da je pukao kolan svenčevoj kobili i kola štampe kao da su krenula svojim vlastitim putem. Državnici, nimalo naivno, vjeruju da neka okultna, tajna moć, neka nevidljiva supersila, počiva i nad tom silom štampe, ali to je, ponegdje, najmanje državna sila. U svakom slučaju zagonetno je kako »državne tajne« postaju tako lako banalno — javne. U vrhovima vlasti kao da postoje ljudi koji rade za novine, kao da se bave novinarstvom.

Naslovna strana jednog brazilskog lista

Brazilski magazin *Primera plana* nedavno je uzbudio Argentinu. Brazilski vojnik, na naslovnoj strani, osvajački, konkvistadorski gazi prema Argentini, koja se nikada nije oslobodila straha od svog velikog susjeda. Argentinci imaju već dugo »kompleks Brazila«. Možda je vojnik na naslovnoj strani *Primera plane*, u čijoj pozadini je mapa Latinske Amerike, a pod čijom je desnom

nomog Argentina, samo stvar tehničkog urednika i uređivanja lista i s velikom politikom nema nikakve veze, ali kada postoji strah, u koga su »velike oči«, nije teško vidjeti zvaničnu prijetnju Brazila. Tako se ne samo novinarstvo, nego i sam novinski dizajn, može shvatiti kao zvanična politika i stav jedne vlade.

O toj naslovnoj strani i njenom efektu na javno mnjenje pišu se članci. Ona je pokrenula čitav niz pitanja i čitav niz tumačenja. Ta naslovna strana praktično je pokrenula razjašnjenje jedne scene — latinskoameričke, koja je dinamična i puna dramskih tenzija.

Sada se i desničarski puč u Boliviji sve više tumači kao djelo Brazila, a sve manje ga pripisuju Vašingtonu. I sama Argentina strahuje od dominacije Brazila, čija je industrija bila ekspanzivnija. Brazil postaje

»velika sila u punom cvatu«. Sve više se govori o »brazilskom imperijalizmu«, putem industrije, elektrifikacije, stvaranjem gigantskog hidro-električnog kompleksa u Urubupungu, na rijeci Parani, ali i autentičnim brazilskim militarizmom. Hidro-električni sistem u Urubupungu treba da se završi 1974. godine, i on bi proizvodio 4,6 miliona kilovata, dva puta više nego Asuan. Ovaj ambiciozni plan na rijeci Parani hrani imperijalističke snove Brazila. Brazil, sem toga, želi mir oko rijeke Parane i stabilnost na cijelom kontinentu, koji je već u sjenci Brazila. Ne sviđa mu se situacija u Peruu i Čileu, pa nijesu isključene intervencije.

U strahu od novog imperijalizma, argentinski predsjednik Lanuse prima Salvadora Aljendea, premda on predstavlja i suprotne političke tendencije, pretvarajući Čile u socijalističku zemlju.

Bilo kako bilo, jedna naslovna strana jednog brazilskog lista ocrtavala je jasno cijelu situaciju. Upravo ta jasnost, jasnost i očiglednost slike, zaprepastila je sve one koji stvari nijesu vidjeli tako jasno. Ali ta naslovna strana govorila je i o moći štampe.

Silnici iz »sedme sile«

Ovdje ne bismo govorili o velikim magnatima štampe, kakvi su Springer, koji je u Njemačkoj počeo s jednom pišaćom mašinom, o Lordu Tompsonu, koji je, isto tako, počeo skromno, ili o Herstu, kome je Orson Vels posvetio jedan film, *Gradanin Kejn*. Sve su to priče o »volji za moć«. Springer je svoje carstvo sagradio neposredno uz berlinski zid. Kažu da su ga noću vidali kako odlazi da plače uz taj zid. Njemački studenti, predvođeni Dučekom, jurišali su na Springerovo carstvo, na tu kulu sazdanu od papira i riječi, ali to carstvo nije palo. Springer podržava Štrausa; on je danas protiv Branta. Moguća je zavjera o kojoj je nedavno govorio Brant. Springer vodi — politiku.

Novine kao da više nijesu objektivne, kao da postaju subjektivnije. Sila skoncentrisana u mali broj ruku. Stvar individualne politike.

Posebno je interesantan primjer Žan-Žak Servan-Srajbera, nekadašnjeg uglednog komentatora *Monda*, koga je ostavio da bi osnovao njuzmagazin *Ekspres*. Postao je direktor uglednog i moćnog *Ekspresa*, ali ga je ostavio da bi postao generalni sekretar stare i bolesne Radikalne partije. Činilo se da je ozdravio tu partiju, da joj je udahnuo novi život. Ži Ži Es Es (kako zovu Servana-Srajbera po njegovom inicijalu, na francuskom: J. J. S. S.) je propao u Bordou, gdje se kandidovao za poslanika, izazivajući nikog drugog nego samog Sabana Delmasa, degolističkog protivkandidata.

Čemu se nadao Ži Ži Es Es?

Visoko je letio. Nastupao je smjelo, prokoso, siledžijski, ali šarmantno, na način Kenedijevih. Bio je uzbunio duhove. Novine su pisale: »Ži Ži Es Es objavio rat državi!« (*Borba*, 8. 12. 70.). Degolisti su se, barem u prvom trenutku, zbnuli. On se hvalio svojim »pruskim porijeklom« i svojim djedom, »koji je bio bizmarkov sekretar«. Njegovi prijatelji saopštavali su tobožnju Servan-Srajberovu »tajnu«: On želi da bude prvi predsjednik Ujedinjene Evrope!

Međutim, Ži Ži Es Es je u Bordou poražen.

Njegova moć, njegova glad za silom, razvijala se u okrilju »sedme sile«. Zavladao je jednom partijom, kao što je vladao u *Ekspresu*. Ali, besumnje, nikada neće vladati Evropom, pa ni Francuskom. Bez obzira što nije bio usamljen.

Iza »sedme sile« i njenih silnika i siledžija, kriju se svakako i neke druge sile; peta, deveta.

Ali i propast, kao i uspjeh, ima svoje zakonitosti. Amerikanci kažu: »Ništa nije tako uspješno kao uspjeh«. Poraz je svakako najporazniji. U zemljama divljih konkurencija poražene preziru beskrajno. Ži Ži Es Es- u izmaklo se tle i u *Ekspresu*. Novinari su se pobunili protiv svog bivšeg izdavača. U srži problema nalazio se Servan-Srajberov protivrječni stav. Kada je 1953. osnovao *Ekspres*, koji danas ima tiraž od 600.000 primjeraka, Ži Ži Es Es je htio da Francuskoj da jedan »sasvim objektivni« magazin. Novinari su smatrali da Ži Ži Es Es, kao šef jedne političke partije i kao angažovan političar, ne može pisati objektivno. Iznad njegove rubrike stajao je: »Ovdje Servan-Srajber iznosi svoje lično mišljenje«.

Servan-Srajber nije više vladao ni *Ekspresom*. Novinari su tražili da specijalna tročlana komisija vodi ubuduće nadzor nad »nezavisnošću časopisa i njegovih novinara«.

A to je jedan lijepi primjer uređivanja.

A Hejkal?

O Muhamedu Hejkalu, glavnom uredniku egipatskog lista *Al ahram*, moglo bi se napisati jedno novo poglavlje moderne arapske *Hiljadu i jedne noći*. U tom poglavlju bi se govorilo kako počinje novinarsku karijeru u devetnaestoj godini u jednom egipatskom listu, koji se štampao na engleskom, pod pokroviteljstvom britanskog novinara Skota Votsona. U dvadeset prvoj godini dobija od Faruka nagradu za članak o koleri. Njegova karijera je u stalnom usponu. Njegov uspjeh je uspješan.

Kao mlad novinar održavao je veze s nekolicinom članova Naserovog tajnog Pokreta slobodnih oficira. Poslije revolucije postao je moćan, piše Edvard Sihen u *Herald Tribunu*, koliko i većina ministara kabineta. Ali ako je i bio moćan pod Naserom, pod El Sadatom je još moćniji.

U priči o moći Muhameda Hejkala kazalo bi se da nije bio slijepo podčinjen Naseru. Slijepa podčinjenost je suviše slijepa, a novinar ipak treba da gleda i da vidi svijet. Hejkal je inspirisao novim idejama samog Naseru. Predsjednika Sadata još više. Velikim državniciima su potrebni vidoviti ljudi; okružiti se slijepcima, suviše je opasno.

Hejkal vodi autentičnu politiku i sve više se govori o njegovoj moći. Njegovi memoari objavljuju se u američkoj štampi. Hejkal želi da neutralizuje Ameriku, jer je suviše glupo natovariti na arapski vrat, pored Izrealu, još jednog neprijatelja, osobito ako je taj neprijatelj — Amerika. Hejkal inspiriše jednu strpljivu konsolidaciju arapskog svijeta. Prava politika je vidovita i dugoročna.

Hejkalov komentar u *Al ahramu* pojavljuje se svakog petka. *Al ahram* doseže tiraž od 750.000 primjeraka. Generalni direktor *Al ahrama*, dr Fuad Ibrahim, tvrdi da se u ovom listu dobila bitka protiv »orijentalnog jamašluka«, a ako je ta bitka dobijena u tom listu, zašto ne bi bila dobijena u cijeloj zemlji. Hejkal misli da bi se Egiptom moglo vladati kao što se vlada *Al ahramom*.

Jedan list ogromnog uticaja počinje da se doživljava kao država. Neko ko je, kao glavni urednik, uredio jedan list, počinje da misli da bi mogao urediti i cijelu državu, kao glavni urednik države, kao njen šef. Utičući trajno na državnike, počinjući da vode sopstvenu politiku, novinari pozele da budu državnici, kao što je bio slučaj sa Ži Ži Es Esom.

Politička fantastika i jedan humor, ne sasvim bez osnova, mogao bi zamisliti čak i planetarnu državu, a posebno ujedinjenu Evropu, u vlasti jedne — redakcije.